הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר קניין

משנה למלך על משנה תורה, הלכות שכנים

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות שכנים

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-שכנים/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
פרק ב 4
הלכה יב 4
הלכה טז 5
פרק ג 5
הלכה א 5
פרק ד 5
הלכה י 5
פרק ז 6
הלכה ו 6
פרק ח 6
הלכה א 6
הלכה ו 6
הלכה ח 7
פרק י 7
הלכה א 7
הלכה ח 8
פרק יב 8
הלכה ה 8
הלכה ח 8
פרק יג 8
הלכה א 8
הלכה ד 9
פרק יד 9
הלכה ב 9
הלכה ג 10

פרק א

הלכה ב

אחד מן השותפין שאמר לחבירו כו'. כתב הטור סימן קע"א סכ"ח דלא אמרינן גוד או איגוד אלא כשאמר אקנה חלקך לתשמישי או תקנה חלקי לתשמישך אבל בכה"ג שאומר גוד חלקי כדי שתמכור כל הקרקע או אני אמכור הכל ואתן לך חצי הדמים כדי שימכור חלקי יותר ביוקר לא שייך ביה גוד או איגוד ועיין בתשובת מהרש"ך ח"ג סימן ס"ח ועיין פ"מ ח"א ס"ס נ"ד ודוק:

פרק ב

הלכה יב

וה"ה בשנים שקנו שדה מאחד וחלקו כו' ומפסיק אמת המים מחלקו וסותם החלונות. כתב מהרש"פ בתשובה ח"ב סימן רכ"ב וז"ל ועוד יראה טעם אחר לשבח שאין מקום לומר שעלתה חזקה לבית בדריסת רגל והוא דאפילו אם תמצי לומר שהוחזקה המחיצה בהיותה ברשות לוי ואע"פ שבשעה שעשה התנאי עם שמעון לא הוה מהני התנאי כיון שהוחזקה בדריסת רגל ללוי מכל מקום כיון שקנה ראובן הבית מלוי והיה הבית בחזקת ראובן אם כן מעתה היה חייב ראובן להשלים תנאו ולסתום ולעשות המחיצה ויש ללמוד דין זה מדאמרינן בפרק שנים אוחזין דבעא מיניה שמואל מרב חזר ולקחה מבעלים הראשונים מהו כו'. והנה הרב ז"ל דימה זה לגוזל שדה ומכרה לאחר וחזר וקנאה מבעלים הראשונים דאמרינן להכי טרח וזבנה כי היכי דליקום בהימנותיה. ובעיני קשה לזווגם כקריעת ים סוף. חדא דהכא נראה שהלוקח כבר הכיר בשעה שלקח שהמעבר לא היה שלו בשעה שקנאו ובהכיר בה שאינה שלו לא אמרינן כי היכי דליקום בהימנותיה זבנה (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ט מהלכות גזילה ואבדה דין ט' בשם הבעה"ת). ואף אם נדחוק בזה לומר שבנ"ד לא הכיר בה מה שאין זה האמת מיהו לא נאמר ההוא דינא אלא במה שקנה ההוא שדה שגזל ומכר אבל נ"ד שקנה גוף הבית עם אותו המעבר נמצא שקנה יותר ממה שמכר א"כ נמצא דלגרמיה הוא שקנה בהא לא אמרינן להכי זבין כי היכי דליקום בהימנותיה ולע"ד לא יחלוק על זה כל הישר הולך וצ"ע. גם ראיתי מ"ש וז"ל ועוד יראה לומר שכפי מה שנראה וכו' ואני לא באתי לידי מדה זו להשיב גם בזה מפני שדבריו באו כדברי הספר החתום ולא נתבררו דבריו ודו"ק:

הלכה טז

וכן בגינה כופהו כו' אבל בבקעה א"צ להבדיל כו'. בבקעה דליכא היזק ראיה וקנו זה לזה לעשות מחיצה והיה בכור ופשוט יש להסתפק אם חייב הבכור ליתן שני חלקים או דילמא יעשו הכותל בין שניהם וכמ"ש הטור סימן קנ"ז סי"ב בשם הרמ"ה ועיין בספר נתיבות משפט נתיב ז"ך ח"ג מדבר הטור סימן קנ"ח שכתב גבי גינה אם יש בה דין חלוקה נראה דס"ל דאם אין בה דין חלוקה אף שנתרצו לחלוק אין כופין אותו לגדור משום דמצי למימר כי איתרצאי לחלוק הוא ע"מ שלא אעשה גודא. ואע"ג דבחצר לא מצי למימר הכי וכמ"ש בסימן קנ"ז סי"א אפשר דשאני גינה דאין בו היזק ראיה כל כך ועיין בספר נתיבות משפט שם:

פרק ג

הלכה א

וכן אם חקק בראש הכותל כו'. כתב ה"ה ז"ל וכיון שהוא בנוי על חלקו מיד כשגילה דעתו דניחא ליה מחייבין אותו. פי' דכיון דבגילוי בעלמא מחייבין אותו לפרוע חצי ההוצאה דין הוא שאפילו בע"כ של חבירו זכה בחצי הכותל כי היכי דנוטלין ממנו בע"כ גם הוא יהיה נוטל בע"כ של חבירו ודו"ק:

פרק ד

הלכה י

ואם לא נעקרו בגושיהן וכו'. כתב ה"ה ז"ל אבל אם נעקרו עם הגושין וכו'. מאי דקשיא ליה למהריק"א על תירוץ ראשון של ה"ה ז"ל דאי מטעם יאוש אתי עלה כזוטו של ים א"כ כי נעקרו בגושיהן נמי למה יחלוקו הרי הם הפקר ולא זכה בהם בעל הקרקע, לא קשיא דכיון דנעקרו בגושיהן דין קרקע אית להו דהרי פטורים מן הערלה וקרקע אין בו דין יאוש דקרקע אינה נגזלת ואינה בתורת יאוש וזה פשיטא ליה להה"ה ולא בא לפרש אלא מאיזה טעם יחלוקו דזה וזה גורם וק"ל. (*א"ה עיין לעיל בדברי הרב המחבר פ"ח מהלכות גזילה ואבדה דין י"ד):

פרק ז

הלכה ו

הרי שפתח חלון לחצר חבירו כו' ה"ז החזיק בחלון. כתוב בתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' י"ז וז"ל ודעו שאילו אדם מחזיק בדבר ואותו דבר שהחזיק בו נפל או נתקלקל אע"פ שחזרו בעלים ובנאוהו נתבטלה חזקתו לפי שלא החזיק אלא על אותו גוף בלבד כו' והראיה על זה שאפילו באותו כותל ממש אם נפלה אותה הקורה כו'. ולא מצאתי ראיה זו דלא שייך לא על נעיצת קורות ונפל הכותל ולא על חזקת חלון ונפל הכותל וצ"ע:

פרק ח

הלכה א

המבקש להוציא זיז כו'. כתב הטור סימן קנ"ג סי"א בשם ה"ר ישעיה דכל זה לא מיירי אלא בחצר חבירו שאין בו לא פתח ולא חלון אבל בחצר של שותפין שיש עליו פתחים וחלונות אם רוצה להוציא זיז לפני חלונו לשמש עליו אין יכול למחות בו ועיין בשער אפרים סימן קנ"ט ודוק:

הלכה ו

מי שהוריד מי גגו על חצר חבירו כו'. כתב מרן בסימן קנ"ג מח"א בשם הרשב"א ראובן יש לו מקום חרב סמוך למצר חצרו של שמעון וכותל עפר חוצץ ביניהם וכדי שלא יתקלקל הכותל כסה אותו ראובן ברעפים בענין שמי גשמים היורדים עליו נגרים על חצר שמעון ובא שמעון לעכב עליו והביא ראובן עדים והעידו שראו שאותו מקום שהוא חרב עכשיו היה בנוי ומכוסה בגג שהיה משפע כלפי חצר שמעון ומימי הגג נגרים על החצר כו' ומהרש"ך בח"ג סימן פ"ב כתב דמ"ש הרשב"א שאין לדחות לראובן המחזיק על אותו השעבוד אם לא עשה שמעון אותו מעשה הוי כשהניזק מהשעבוד ההוא יורש ואיכא טעמא רבה לפלוגי מלוקח ליורש כו'. ולא ידעתי טעם לחלק בין יורש ללוקח זולתי בשינוי השם שזה נקרא יורש וזה לוקח אבל לענין דינא כמו שטוענין לזה טוענין לזה וע"כ אין כאן טענה לא לזה ולא לזה כיון שזה החזיקו בשעבודו וזה אין לו חזקה במה שאין לו מציאות כמ"ש הרשב"א לא טענינן להו מאי דלא מצו בעלים הראשונים למטען. וכל מה שקיבץ וריבה הרב ז"ל שאם יודע הלוקח הראשון שיש שעבוד לזה לא היה קונה דברי תימה הם דאטו משום ידיעתו יפסיד הלה שעבודו וכן מה שטען

דכיון שראה שמכר הלה ביתו שהיה שעבודו עליו היה לו למחות אין לדברים הללו עיקר וצ"ע:

הלכה ח

מי שהחזיק בכותל זה כו'. אף כי נראה דעת הריב"ש וה"ה ז"ל דבכותל שבין השכנים אם אין ראיה לזה יותר מזה אפילו שהאחד סומך קורות הרבה ואחד אינו סומך כלום נאמן לומר שותף אני בכולה. נראה לדון דאין לומר כן בגג הסמוך לשני כתלים שבין ראובן לשמעון וקורות הגג סמוכים על שני הכותלים בשוה דאם ראובן משתמש היה בו ושמעון לא היה משתמש וטוען ששותף היה בו שאינו נאמן אלא בחזקת ראובן קיימא דדוקא בכותל שבין שניהם מסתמא כותל העשוי בין שתי בתים להפסיק יד שניהם שוה בו ומילתא דשייך לתרווייהו בה אנן סהדי דשל שניהם היא אע"פ שהאחד היה משתמש ולא האחר וכן מבואר בתשובת הריב"ש סימן תל"ד יע"ש ונראה בעיני שאין דברי רבינו אמורים אלא בכותל הבנוי במקום שניהם אלא שהאחד בנאו או שאין ידוע אז מסתמא נאמר כיון שזה נמי סמך קורה נאמן לומר שותף אני בכולה אבל אם ידוע בעדים שזה כנס לתוך שלו ובנאה אין האחר נאמן לומר שותף אני בשמוש קורה שהרי יש עדים שהוא בנאה ובתוך שלו בנאה ולא מהני ליה אלא להחזיק בקורה מדין מחילה. וכל מה ששנינו במתניתין בכותל חצר שנפל בידוע שבמקום שניהם נבנה אז מסתמא כיון דמדינא כופין זה לזה לבנותו ברשות שניהם הוא ודוק. כתב הריב"ש בתשובה סימן רי"א אך צ"ע בדבריו מה צורך לקורה כלל כיון שהכותל חוצץ כו'. והיה יכול לפרש דברי רבינו כמו שפירש ר"ח אלא דנראה להריב"ש דוחק דא"כ אמאי כתב שישבע שבועת היסת שהוא שותף בכל הכותל וזה ל"ק וצ"ע:

פרק י

הלכה א

ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים. מכאן הוכיח המרדכי פרק לא יחפור דיחיד המדיין עם הרבים עבור המס שהקהל גובין ממנו תחלה ואח"כ ירדו עמו לדין. וכתב מהריק"ו שרש א' דהיינו דוקא מי שהוא דר באותה העיר ומסרב לפרוע כו' אבל בנדון זה שכבר נתפרדה חבילתן ובטל השיתוף פשיטא שאין הדין נותן שיפרע קודם ירידתם לדין כו' עיין בשורש ב' שנראה סותר למ"ש כאן וצ"ע: ואם היה הדבר ספק כו' אין לבעל אילן בדמים. (*א"ה עיין בתשובת הראנ"ח ז"ל ח"ב סימן מ"ו ובמ"ש עליו הרב המחבר פט"ו מהלכות טוען ונטען דין י"א ועיין לעיל פ"ג מהלכות זכייה ומתנה דין ח'):

הלכה ח

מי שהיתה שדה חבירו נטועה גפנים כו'. דין זה הוא אפילו לר' יוסי דאית ליה דעל הניזק להרחיק את עצמו וכבר נתן הטעם הרב הנ"י. אך התוס' בפרק לא יחפור (דף כ"ו) ד"ה גזלן כתבו דר' יוסי פליג אמתניתין וא"צ להרחיק כלל וצ"ע:

פרק יב

הלכה ה

יש לחבירו שהוא בצד המצר שלו כו'. כתוב בתשובת מהרש"ך ח"א סימן קט"ז וז"ל ועל מה שהיתומים טוענים שאפילו יטענו היהודים שהשני שותפים מכרו או נתנו הם לא הוו בני מכירה ועוד אשר ביניהם אח קטן כו' ועתה שיודעים שיש להם זכות בחנויות תובעים חלקם וחלק שותפים מטעם דינא דבר מצרא נלע"ד שיכולים לטעון ולתבוע חלק השני שותפים אגב חלקם כו' יש לדון בזה שהרי כתב רבינו (*א"ה לקמן פי"ד דין ג') שאם הגדיל הקטן אינו יכול לסלקו שאם אי אתה אומר כן אין אדם קונה קרקע וכו' ולפ"ז אפילו משום דינא דשותפים אינם יכולים לסלק את הלוקח ודו"ק. כתב הסמ"ע דבנתינת המעות דמי שוייו יכול לסלקו וכ"כ הרב נ"מ נתיב י"א ח"ד ועיין במ"ש רבינו פ"א מהלכות זכייה ומתנה דין ו' וצ"ע:

הלכה ח

השכירות אין בה משום דין בן המצר. בתשובת מהרש"ך ח"ב סימן קמ"ט כתב וז"ל ואע"ג דלענין פסקא דדינא הלכה רווחת דלא מיקרי השוכר מצרן לעכב על הלוקח מ"מ בנדון זה שהוא מחזיק בבית וכבר ידענו מה שכבר מוסכם מהקדמונים שאלו החזקות דין קרקע יש להם ועדיף ואלים טפי משוכר כו'. ועיין במ"ש בח"א סימן קט"ו דנראה סותר למ"ש כאן ודו"ק וצ"ע. ומ"ש עוד אבל בנ"ד שהישראל דר בבית של נכרי ומחזיק בו ובא ישראל חבירו וקנה המולק"י כדי לגרשו מביתו למה לא נדון בו כדין מצרן כו' עיין בנ"מ (דף מ"ה) ודו"ק:

פרק יג

הלכה א

היה כתוב בשטר המתנה וכו'. מ"ש הרב מהריק"א בכ"מ תמהני על ה"ה שהרי חולק על רבינו וכו'. לא ידעתי כוונתו בזה מהו שהרי הדבר ברור שאין דברי הרשב"א סותרים דברי רבינו שהרי דברי רבינו ז"ל הם כשכתב בפירוש אחריות על מאתים וע"כ אנו

אומרים שזה נמי מכר במאתים ולכך קבל עליו אחריות מאתים. אבל הרשב"א מיירי שאין כתוב אלא אחריות סתם וזה עומד בטענתו שהוא מתנה ע"כ לא מצינן למיפק מדין המצר אלא מה ששוה ודברים ברורים הם ואגב שיטפא יצאו מפה קדוש וצ"ע. אחר ימים חזרתי לדקדק בזה וראיתי שיש מקום לתמיהת מהריק"א דע"כ הרשב"א פליג עליה דרבינו בחלק אחד דלרבינו ז"ל אם קבל עליו אחריות סתם וחזר הלוקח והודה שהיה הערמה בדבר אינו נשבע ונוטל אלא אם טען דוקא דמים הראויים לאותה שדה כמ"ש בהדיא. ולהרשב"א ישבע בכמה לקחה ויטול אפילו טען שלקח שוה מנה במאתים דהא סתם דבריו הרשב"א וכתב ישבע הלה בכמה לקחה ויטול וזה מוכרח לומר דגם ה"ה סובר כן בדעת הרשב"א דאי לא למאי מייתי דברי הרשב"א הלא דברי הרשב"א הן הן דברי רבינו ומה חידש לנו בדברי הרשב"א. ומ"ש מהריק"א שהרשב"א סובר שאינו נותן אלא בשוה ורבינו סובר שנותן מאתים מוחלפת השיטה וט"ס הוא וצ"ל שהרשב"א סובר שנותן מאתים ורבינו סובר שאינו נותן אלא מה ששוה. ומה שהזכיר הרב מאתים בדברי הרשב"א אף שלא הזכיר הרשב"א סכום ידוע היינו כלפי מ"ש רבינו שאם אמר על שוה מנה מאתים אינו נאמן והרשב"א כתב ישבע כמה הוציא ויטול ומובן מדבריו שאפילו על שוה מנה אם אמר מאתים יטול כתב הרב כן ודו"ק:

הלכה ד

החליף חצר בחצר אין בה דין בעל המצר. בתשובת הריב"ש סימן תק"א כתב גם טענת שאין דינא דבר מצרא במקום ישיבת ב"ה ואינה ואע"פ שיש מי שאומר דבבתים לית דינא דבר מצרא כו' ועוד שדרך בזה להקפיד מי ישב בצדו וסמוך לו כו' ונראה שיש סתירה מדבריו ממ"ש סימן שצ"ז יע"ש ודוק:

פרק יד

הלכה ב

אבל אם מחל לו זכותו אחר שלקח כו'. נראה דיש חילוק ופלוגתא בין רבינו לבעל העיטור משם הרי"ף ורבינו האי ז"ל דרבינו מצריך אחר שקנה שיבא בעל המצר ויסייע עמו או שיראה אותו בונה ושותק משא"כ לדברי הרי"ף ורבינו האי דמיד שידע שקנה כל ששהה יותר מכדי תביעה בטל זכותו וכך הבין הרא"ש בפסקיו בדברי רבינו ודחה דבריו מטעם דאין לך אדם קונה שדה מחבירו ואסיק כסברת הרי"ף ורבינו האי ז"ל. מעתה קשה על ה"ה שנראה שרצה להסכים דעת הרי"ף ורבינו האי לדעת רבינו שכתב וגם הרמב"ן הסכים לדבריהם ולדברי המחבר כאילו דעתם שוה וזה אינו וקשה לזו וגם

כאשר הוכחנו. וכבר עלה בדעתי לדחוק דלעולם סובר ה"ה בדעת רבינו דמשידע שקנה נמי אבד זכותו אלא שאם בתוך שהות תביעה בב"ד בא וסייע או שראהו בונה ושתק איבד זכותו אלא שזה דוחק לפרש כן וגם הרא"ש לא סבר כן בדעת רבינו. ואפשר ליישב דמ"ש ה"ה וגם הרמב"ן הסכים לדבריהם ולדברי המחבר קאי לענין ראשון שכתב דמה שחילק רבינו בין קודם שקנה דאז צריך לקנות מידו ואחר שקנה א"צ קנין היא סברת רבינו והגאונים ז"ל ועלה קאי שזה נמי הסכמת הרמב"ן למר כדאית ליה בראהו בונה ושתק ולמר בשידע ושתק ודו"ק:

הלכה ג

ואחר זמן הבריא החולה והגדיל הקטן כו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פי"ב מהלכות אלו דין ה'): סליקו להו הלכות שכנים